

ข้าว พันธุ์หอมใบเตย

ผู้ยื่นขอขึ้นทะเบียน

ชื่อ-สกุล   อธิบดีกรมการข้าว

ที่อยู่   เลขที่ 50 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

โทรศัพท์   -

เลขที่หนังสือรับรองพันธุ์พืชขึ้นทะเบียน

แหล่งที่มาและประวัติ

ข้าวพันธุ์ “หอมใบเตย” เป็นข้าวเจ้านาปีที่ปลูกในสภาพพื้นที่นาอาศัยน้ำฝนของภาคเหนือตอนล่าง ในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และอุทัยธานี ต่อมา นายสมพงษ์ เฉยพันธ์ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานการเกษตร 6 ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว ในขณะนั้น (ปัจจุบัน เกษียณอายุราชการ ในตำแหน่ง เจ้าพนักงานการเกษตรชำนาญงาน) ได้ดำเนินงานในกิจกรรมการรวบรวมและคัดเลือกข้าวน้ำฝนพื้นเมืองสายพันธุ์ดี ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวนาสวนนาข้าวไร่ภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ข้าวพันธุ์นี้เป็นพันธุ์ข้าวพันธุ์เดียวกับที่เกษตรกรเรียกกันจนติดปากว่า C85 มีลักษณะทางเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่นาอาศัยน้ำฝนในเขตภาคเหนือตอนล่าง คือมีลำต้นที่ใหญ่ ต้นแข็ง ไม่ล้มง่าย ได้รับความนิยมนอกจากเกษตรกรและผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ต่อมาจึงได้นำเมล็ดข้าวพันธุ์ดังกล่าวจากหลายๆ แหล่ง มาปลูกเพื่อเปรียบเทียบลักษณะ และคัดเลือกเป็นสายพันธุ์บริสุทธิ์ ระหว่างปี พ.ศ. 2548-2554 โดยให้รหัสสายพันธุ์ว่า CNTC05001 มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหลายปี ตามขั้นตอนการปรับปรุงพันธุ์ จนได้เป็นข้าวน้ำฝนพื้นเมืองสายพันธุ์บริสุทธิ์ ที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานในขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อเพิ่มปริมาณให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร โดยสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาการปนของเมล็ดพันธุ์ในแปลงนา การขาดแคลนเมล็ดข้าวพันธุ์ดีที่มีลักษณะตรงตามพันธุ์ และเป็นการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมข้าวพื้นเมืองให้เกิดคุณค่า สามารถนำมาเพิ่มรายได้ แก้ปัญหาความเดือดร้อน รวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุกรรมข้าวให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นต่อไป

ข้าวพันธุ์นี้เป็นข้าวเจ้าที่มีรสชาติอร่อย เมื่อหุงสุกแล้ว อ่อนนุ่มกำลังดี และมีกลิ่นหอม นิยมปลูกในพื้นที่นาอาศัยน้ำฝน โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่ม มีศักยภาพการให้ผลผลิตสูงสุด 832 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรปลูกกันมาเป็นระยะเวลายาวนานไม่น้อยกว่า 30 ปี เรียกชื่อต่อๆ กันมาว่า C85 โดยในฤดูนาปี 2554 มีพื้นที่ปลูกในจังหวัดนครสวรรค์รวมกันทั้งสิ้น 25,789 ไร่ ซึ่งนอกจากจะปลูกเพื่อบริโภคกันในครัวเรือนแล้ว ยังมีการจำหน่ายภายในท้องถิ่น จนต่อมาผู้ประกอบการโรงสีหลายราย ได้นำข้าวพันธุ์นี้ไปผลิตเพื่อการค้า และจัดจำหน่ายในท้องตลาด โดยใช้ชื่อว่า หอมใบเตย ส่วนที่มาของคำว่า หอมใบเตย นั้น จากการสอบถามผู้ประกอบการโรงสีรายหนึ่งพบว่า เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว จากทางกลุ่มผู้ประกอบการโรงสีในอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ได้รับซื้อข้าวพันธุ์นี้มาจากเกษตรกร พบว่าเป็นข้าวที่มีคุณภาพในการหุงต้มดี รสชาติอร่อย และมีลักษณะเมล็ดใกล้เคียงกับ พันธุ์นางมล เอส-4 ที่ได้รับความนิยมอยู่ก่อนหน้านี้ แต่สังเกตได้ว่าไม่ใช่ข้าวพันธุ์เดียวกันเพราะสามารถแยกความแตกต่างจากกันได้ จึงตกลงกันว่า จะทำการผลิต

เป็นข่าวสารจำหน่ายในชื่อ ข้าวหอมใบเตย ทั้งนี้เพื่อป้องกันความสับสนหรือการนำเอาข้าวพันธุ์อื่นมาปน จนทำให้คุณภาพข้าวตกลงไป รวมทั้งเป็นการตั้งชื่อเพื่อให้ผู้บริโภคยอมรับ และเข้าใจได้ง่ายขึ้น ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาทภายหลังทำการคัดเลือกและดำเนินการตามขั้นตอนปรับปรุงพันธุ์เรียบร้อยแล้ว จึงให้ชื่อข้าวพันธุ์นี้ว่า “หอมใบเตย” ตามที่ผู้ประกอบการจำหน่ายเป็นเมล็ดข่าวสารตั้งขึ้น แต่ทั้งนี้ให้เข้าใจตรงกันว่าเป็นข้าวพันธุ์เดียวกันกับ ข้าว C85 ที่เกษตรกรนิยมปลูกนั่นเอง

ลักษณะประจำพันธุ์ทางพฤกษศาสตร์

“หอมใบเตย ” เป็นพืชล้มลุก วงศ์หญ้า เป็นข้าวเจ้านาสวนไวต่อช่วงแสง ออกดอกวันที่ 25 ตุลาคม ของทุกปี ผลผลิตเฉลี่ย 517 กิโลกรัมต่อไร่ ที่ความชื้น 14 เปอร์เซ็นต์ มีความสูงจากโคนต้นถึงปลายรวง 166 เซนติเมตร ทรงกอมีลักษณะตั้งตรง ปล้องมีสีเขียว ลำต้นแข็ง และไม่ล้มง่าย ในส่วนของใบมีสีเขียว ไม่มีขน กาบใบมีสีเขียว เมื่อถึงระยะสุกแก่ทางสรีรวิทยาจะค่อยๆ เปลี่ยนสี และกลายเป็นสีฟางในที่สุด สำหรับเมล็ดข้าว เมื่อถึงระยะเก็บเกี่ยวจะมีเปลือกสีฟาง ขนาดเมล็ดค่อนข้างใหญ่ ในลักษณะเรียวยาวและยาว ที่เปลือกเมล็ดไม่มีขน มีกลีบรองดอกสีขาว ขนาดเมล็ดข้าวเปลือกยาว 10.39 มิลลิเมตร กว้าง 2.91 มิลลิเมตร และหนา 2.13 มิลลิเมตร เมื่อนำเมล็ดข้าวเปลือกมาทำการกะเทาะจะได้เมล็ดข้าวกล้องที่มีสีขาว ขนาดเมล็ดข้าวกล้องยาว 8.09 มิลลิเมตร กว้าง 2.35 มิลลิเมตร หนา 1.87 มิลลิเมตร น้ำหนัก 1,000 เมล็ด เท่ากับ 33.7 กรัม และน้ำหนักข้าวเปลือกต่อถัง เท่ากับ 11.5 กิโลกรัม ส่วนปฏิกิริยาของพันธุ์ข้าวต่อเชื้อสาเหตุ โรคไหม้ และโรคขอบใบแห้ง อยู่ในระดับค่อนข้างอ่อนแอ พื้นที่แนะนำ ได้แก่ พื้นที่นาอาศัยน้ำฝนในเขต ภาคเหนือตอนล่าง และภาคกลาง โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มที่เกิดปัญหาน้ำหลากในฤดูฝน

ลักษณะเด่นพิเศษของ “หอมใบเตย” คือ เป็นข้าวเจ้านาปีที่มีเปลือกเมล็ดสีฟางสวย มีลักษณะของต้น ที่ค่อนข้างสูงใหญ่ ลำต้นแข็ง และไม่ล้มง่าย ทำให้สามารถทนต่อฤดูปลูกที่มีน้ำหลากในช่วงฝนตกชุกได้ดี นอกจากนี้ เนื่องจากเป็นพันธุ์ข้าวที่ออกดอกช้ากว่าข้าวดอกมะลิ 105 อยู่ประมาณ 10 วัน ทำให้มีโอกาส ในการเจริญเติบโตทางลำต้นนานกว่า ให้ผลผลิตที่มากกว่า และใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยวคนละช่วงกับ ข้าวดอกมะลิ 105 และข้าวนาปีอายุเบาพันธุ์อื่นๆ ลักษณะเด่นอีกประการของ “หอมใบเตย” คือ เป็นข้าว ที่มีคุณภาพเมล็ดดีมาก มีท้องไข่น้อย คุณภาพทางเคมี จัดเป็นข้าวที่มีปริมาณอมิโลสอยู่ในระดับต่ำ คือ 18.55 เปอร์เซ็นต์ ความคงตัวของแป้งสุกอยู่ในระดับอ่อน อุณหภูมิแป้งสุกต่ำ การยึดตัวของเมล็ดข้าวสุกปกติ ข้าวเมื่อหุงสุกแล้ว อ่อนนุ่มกำลังดี มีกลิ่นหอม รสชาติอร่อย นอกจากนี้ จากการสอบถามจากเกษตรกรผู้ ปลูกข้าว และผู้ประกอบการโรงสี ก็พบว่า ข้าวพันธุ์นี้เป็นข้าวอ่อนนุ่มกำลังดี เมื่อหุงเป็นข้าวสุกแล้วไม่อ่อน จนเกินไป และไม่ต้องนำเอาข้าวขาวพันธุ์อื่นมาหุงผสม เมื่อรับประทานไม่หมดสามารถนำกลับมาอุ่นเพื่อ รับประทานอีกครั้งได้ โดยที่ข้าวสุกยังคงความอ่อนนุ่ม และคงความหอมอยู่

ภาพที่ 1 ลักษณะเมล็ดข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวสารของข้าวพันธุ์ หอมใบเตย

ภาพที่ 2 ลักษณะเมล็ดในรวงของข้าวพันธุ์ หอมใบเตย